

بررسی اشتراک نوعی تکالیف از منظر دینی و فلسفی

(با رویکردی انسان‌شناسانه)

علی اصغر جعفری ولنی^(۱)

حبیبه مولاپناه^(۲)

چکیده

آیات حاکی از تکلیف در حد وسع است که برای توجیه این دوگانگی نیز، میتوان به تفاوت میان مرحله جعل و مجعول تکالیف تمسک کرد.

در این پژوهش مسئله امکان تکلیف یکسان از منظر دین و فلسفه، با توجه به مبانی انسان‌شناسانه در منابع دینی و فلسفی مورد بحث قرار گرفته است. از آنجا که مسئله تکلیف یکسان پیوندی با وحدت و کثرت نوعی انسان دارد، بررسی دیدگاه دینی و فلسفی در این باب میتواند راهگشا باشد. گرچه بزرگان ادیان و اکثر فلاسفه، طرفدار «وحدت نوعی» انسان هستند اما فلاسفه اصالت وجودی به «کثرت نوعی» معتقدند. از اینرو، اگرچه از نظر عملی، ادیان و عموم فلاسفه به یکسانی تکلیف پایبند هستند، اما بلحاظ نظری میتوان گفت که لازمه کثرت نوعی انسان، ناهمبندی تکلیف است. بنابراین بنظر میرسد در برخی موارد ناسازگاریهایی رخ دهد، مانند تعارض میان نظریه کثرت نوعی انسان در بیان ملاصدرا و التزام عملی وی به تکلیف یکسان. البته برای رفع این ناسازگاری میتوان به جنبه ثبات انسان با وجود حرکت جوهری و کثرت نوعی اشاره کرد. تعارض دیگر، میان آیات دال بر تساوی ذاتی انسانها و

کلیدواژگان: تکلیف، دین، فلسفه، وحدت نوعی، کثرت نوعی، مبانی انسان‌شناسانه، ملاصدرا.

مقدمه

با یک تقسیم‌بندی کلی میتوان گفت که آموزه‌های دینی دارای دو بخش «اصول» و «فروع» هستند. اصول دین، باورهای بنیادین دینی را شامل میشوند که مربوط به جنبه اعتقادی است و فروع دین، احکام شرعی اسلام در زمینه‌های مختلف عبادات و معاملات است که مربوط به جنبه عملی میباشد. عبارت دیگر، فروع دین مجموعه «تکالیفی» است که یک مسلمان باید به آنها عمل کند. بنابراین از جمله مباحثی که با زندگی انسان دیندار پیوند وثیقی دارد مبحث «تکلیف» است.

فقه‌مباحث مختلفی را در باب تکلیف مطرح کرده‌اند که از جمله آنها میتوان به این موارد اشاره کرد: مخاطب تکلیف کیست؟ رابطه تکلیف و ثواب چگونه است؟ آیا

(۱). استادیار دانشگاه شهید مطهری، تهران، ایران (نویسنده مسئول): jafari_valani@yahoo.com

(۲). دانشجوی کارشناسی ارشد فلسفه و حکمت اسلامی مدرسه عالی شهید مطهری، تهران، ایران: h27180m@gmail.com

* تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۱/۵ تاریخ تأیید: ۱۴۰۰/۲/۲۲ نوع مقاله: پژوهشی

DOR: 20.1001.1.15600874.1400.26.4.3.2